

EMMA LEIJNSE FOTO: ÅSA SJÖSTRÖM

Skolan blir allt sämre på att kompensera för elevernas sociala arv

De ökande skillnaderna mellan skolor och elever är smärtpunkten i svensk skola idag. Medan politikerna inte kan komma överens om motåtgärder *läggs ansvaret för segregationen i föräldrarnas knä.*

TEXT: EMMA LEIJNSE

Under två års tid har jag regelbundet besökt två skolklasser. På den ena skolan har elevernas föräldrar en ovanligt hög utbildningsnivå. På den andra skolan är den betydligt lägre än genomsnittet i Sverige. Den skillnaden får stora konsekvenser. Här är några saker som skiljer klasserna åt:

I den ena klassen har alla elever minst ett eget rum. Om deras föräldrar är skilda har de ett eget rum på vardera stället. **I den andra klassen sover nästan alla elever i ett rum som de delar med nån annan: det kan vara föräldrar, eller syskon, ibland delar de med hela familjen.**

I den ena klassen kan alla eleverna be sina föräldrar om hjälp med läxan när det behövs. **I den andra klassen måste en del av barnen istället hjälpa sina föräldrar med språket och med myndighetskontakter. Läxorna får storasyskon försöka hjälpa till med, eller någon kompis i klassen.**

I den ena klassen går föräldrarna till sina jobb som universitetslärare, försäljningschefer eller sjuksköterskor. **I den andra klassen har en minoritet av eleverna två lönearbetande föräldrar.**

I den ena klassen har eleverna fritidsaktiviteter - de idrottar eller spelar ett instrument - flera gånger i veckan. **I den andra klassen har nästan ingen av eleverna en fritidsaktivitet som anordnas utanför skolan.**

I den ena klassen går eller cyklar de flesta barnen till skolan varje dag. Det gör de i den andra klassen också. **Men de går längs gator och förbi platser där människor med jämna mellanrum blir skjutna till döds. Sju skottlossningar, varav tre mord, har skett i skolans absoluta närhet under de senaste två åren.**

I den ena klassen har de allra flesta eleverna svensk bakgrund. **I den andra klassen har ingen det.**

EMMA LEIJNSE är författare, sakkunnig i skol- och utbildningsfrågor och journalist på Sydsvenska Dagbladet. Hon har belönats med Publicistklubbens pris Guldpennan för boken *“Fördel kvinna - den tysta utbildningsrevolutionen”*.

Här finns smärtpunkten i svensk skola idag: skillnaderna mellan skolor och elever i Sverige har ökat i tjugo års tid, och skolan blir allt sämre på att kompensera för elevernas sociala arv, den så kallade likvärdigheten. Långtidsutredningen som kom i augusti, var den senaste i en rad av utredningar i både Sverige och från OECD som visar samma sak. Orsakerna till de växande skillnaderna är ökad bostadssegregation, skolval och allt fler friskolor.

Detta händer inte i andra länder: Sverige sticker ut.

Om man lyssnar på vad politikerna säger så vill de inte ha den här utvecklingen. Vid riksdagens öppnande i början av september talade statsminister Stefan Löfven om den likvärdiga skolan som Sverige en gång hade, och som han vill tillbaka till. Flera statliga utredningar som ska föreslå åtgärder för stärkt likvärdighet är på väg, både i grundskola och gymnasium, i fritidshem och på komvux. Förslag om förstatligande, ordningsbetyg, ökad kontroll av betygsinflation eller läsaskrivaregaranti sägs ha ett och samma mål: att minska skillnaderna. Att göra alla skolor till bra skolor. Så varför fortsätter vi åt ett håll dit ingen säger sig vilja gå?

Inte heller föräldrarna verkar vilja se den här utvecklingen. När den vita medelklassen tillfrågas om vilken skola vi vill ha för våra barn, så svarar de flesta att det helst ska vara en blandad skola. Vi tycker om tanken på att våra barn träffar människor med annan bakgrund för att de ska bli toleranta och öppna.

Men sen när vi väl väljer skola, gör vi precis tvärtom. Vi må ha principer och önskingar om hur samhället borde vara, men de är lätta att bortse från när det gäller att göra det som vi tror är bäst för våra barn. Både svenska och invandrade föräldrar vill ha sina barn i skolor med svenska elever. Det är kanske inget man uttalar eller nåt man är stolt över - men det är så man gör, om man kan. Det spelar mindre roll med pedagogiken eller resultaten eller lärarstaben på skolan: en skolas starkaste valuta när det gäller att locka till sig fler elever, är att ha elever som kan det svenska språket. Det blir en självförstärkande spiral. Ju större skillnader mellan skolor, desto starkare blir drivkraften för föräldrar att hitta det som anses vara ”rätt” skola, det som man tror är en ”bra” skola till sina barn. Och ju mer föräldrarna kämpar för att slippa de så kallat ”dåliga” skolorna, desto större blir skillnaderna mellan skolor.

Systemet är helt enkelt inte konstruerat för att motverka den utvecklingen. Och den politiska viljan att ändra på systemet verkar inte heller tillräckligt stark. Trots utredningar och regeringsförklaringar ligger ansvaret för skolsegregationen i föräldrarnas knä.

Men det är fel ställe. Enskilda individer ska inte behöva ta ansvar för en samhällsfråga som är strategiskt viktig på nationell nivå. Så länge den ligger kvar där, kommer skillnaderna mellan skolor att fortsätta öka.